

مجموعه مقالات همایش ملی
نکوداشت جایگاه علمی و ادبی
مولانا محمد ولی دشت بیاضی

مجموعه مقالات همایش ملی
نکوداشت جایگاه علمی، فرهنگی و ادبی
مولانا محمد ولی دشت بیاضی
جلد اول

به کوشش

احمد اکبرزاده

دکتر صدیقه سادات مقداری

عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور

عضو هیأت علمی دانشگاه پیام نور

انتشارات اکبرزاده

بهار ۱۳۹۴

سرشناسه : همایش ملی مولانا محمدولی دشت بیاضی (۱۳۹۰ : قاین)
عنوان و نام پدیدآور : مجموعه مقالات همایش نکوداشت جایگاه علمی، فرهنگی و ادبی مولانا محمد
ولی دشت بیاضی

مشخصات نشر : قاین: انتشارات اکبرزاده، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری : ۲۷۷ ص.
شابک : دوره: ۵-۰۴-۷۷۸۷-۶۰۰-۹۷۸؛ ۳۰۰۰۰۰ ریال؛ ج. ۹۷۸۱-۶۰۰-۷۷۸۷-۰۵-۲؛
شابک ۱۰۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست : فبیای مختصر
نویسی
یادداشت : فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است
شناسه افزوده : اکبرزاده، احمد، ۱۳۳۸ - ، گردآورنده
شناسه افزوده : مقداری، صدیقه سادات، ۱۳۵۲ - ، گردآورنده
شماره کتابشناسی : ۳۷۸۲۸۵۵
ملی

www.akbarzadehpress.ir

عنوان : مجموعه مقالات همایش ملی محمدولی دشت بیاضی، جلد اول
گردآوری : صدیقه سادات مقداری، احمد اکبرزاده
صفحه آرایی و طرح روی جلد : علیرضا اکبرزاده
چاپ اول: بهار ۱۳۹۴
ناشر: انتشارات اکبرزاده
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
شابک دوره: ۵-۰۴-۷۷۸۷-۶۰۰-۹۷۸
شابک: ۲-۰۵-۷۷۸۷-۶۰۰-۹۷۸
قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

خراسان جنوبی قاین خیابان امام رضا(ع)، امام رضا(ع) ۶
۰۹۱۹۹۱۲۰۹۲۶ ۰۵۶ - ۳۲۵۲۷۲۸۹

فهرست

عنوان	صفحه
پیشگفتار.....	۶
شرح مختصری از زندگینامه و احوال مولانا محمد ولی دشت بیاضی.....	۸
تاثیر قرآن و حدیث بر شعر مولانا محمد ولی دشت بیاضی.....	۱۱
دشت بیاضی در جنگ ها و مجموعه ها.....	۲۹
بررسی اشعار مذهبی و تاثیر قرآن و احادیث بر شعر ولی دشت بیاضی.....	۴۵
نگاهی به اشعار ولی دشت بیاضی در بیاض صائب.....	۶۳
تأثیرپذیری ولی دشت بیاضی از قصاید کمالالدین اصفهان.....	۷۹
بررسی کنایه در دیوان میرزا محمد ولی دشت بیاضی.....	۹۹
تاثیر قرآن و حدیث بر اشعار مولانا محمد ولی دشت بیاضی.....	۱۱۵
بررسی سبک شناسی قصیده ای از دیوان ولی دشت بیاضی.....	۱۲۷
مکتب وقوع و جابجایی های سبکی در غزلیات ولی دشت بیاضی.....	۱۳۹
وضعیت جغرافیایی تاریخی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی عصر ولی دشت بیاضی.....	۱۵۷
تجلی قرآن کریم در شعر "مولانا محمد ولی دشت بیاضی" (روابط بینامتنی).....	۱۷۰
بررسی تشبیه در قصاید محمد ولی دشت بیاضی.....	۱۹۰
بررسی ساختارارسال مثل در دیوان محمدولی دشت بیاضی.....	۲۰۴
بررسی تاثیر پذیری محمد ولی دشت بیاضی از شعر خاقانی.....	۲۱۳
جلوه هایی از طبیعت در اشعار مولانا محمد ولی دشت بیاضی.....	۲۲۴
تجلی پیامبران الهی در شعر مولانا محمد ولی دشت بیاضی.....	۲۴۵
بررسی جایگاه تلمیح در شعر مولانا محمد ولی دشت بیاضی.....	۲۶۰

پیشگفتار

بهترین سپاس و ستایش خداوندی را سزد که چراغ توفیق فرارویمان داشت تا همایش ملی نکوداشت جایگاه علمی، فرهنگی و ادبی مولانا محمد ولی دشت بیاضی، شاعر بلند آوازه و نامی قرن دهم هجری را با همکاری پیام نور خراسان جنوبی در دانشگاه پیام نور مرکز قاین برگزار نمائیم تا ضمن معرفی این شاعر آشنای گمنام به جامعه ادبی کشور، گامی نیز در جهت آشنایی جوانان با پیشینه پر افتخار فرهنگی، علمی و ادبی شان و لذا بهینه سازی استعداد موجودشان برداریم.

در راه رسیدن به این هدف، پس از فراخوان و ارسال پوستر و بروشور همایش به مراکز دانشگاهی کشور و نیز ارسال فراخوان مقاله همایش به پست الکترونیکی اساتید دانشگاه ها و محققان ارجمند، تعداد ۱۸۰ چکیده مقاله به دبیرخانه همایش واصل شد. ۱۴۶ چکیده مقاله پذیرفته شده و برای چاپ در مجموعه چکیده مقالات همایش انتخاب شدند. از این تعداد ۹۷ اصل مقاله به دبیرخانه همایش رسید که پس از داوری و بررسی مقالات توسط کمیته علمی تعداد ۳۷ مقاله برای چاپ در مجموعه مقالات همایش و ارائه بصورت سخنرانی، ۲۸ مقاله برای چاپ و ۲۲ مقاله بصورت پوستر پذیرش شد.

و این همه میسر نمی شد مگر به لطف همت و تلاش جمع بسیاری از عزیزانی که بی دریغانه و مشتاقانه ما را در برگزاری همایش یاری نمودند. تشکر ویژه نثار هیئت علمی و کمیته داوران همایش که با حضور خود بر غنای علمی همایش اضافه نمودند، مخصوصا جناب آقای دکتر مرتضی چرمگی عمرانی که با اهتمام به چاپ دیوان شاعر نقش مهمی از معرفی شاعر به جامعه ادبی کشور را به سرانجام رساندند. از کلیه موسسات و سازمانهایی که بعنوان همکار در همایش ما را یاری نمودند تقدیر و تشکر می نماییم از جمله فرمانداری قاینات، صدا و سیمای خراسان جنوبی، شهرداری و شورای اسلامی قاین، آموزش و پرورش قاینات، پژوهش سرای دانش آموزی امام رضا (ع) قاین، شهرداری و شورای اسلامی خضری دشت بیاض، دانشگاه پیام نور واحد خضری دشت

بیاض، دانشگاه آزاد اسلامی واحد قاینات، بسیج اساتید دانشگاه پیام نور قاین و فراموش نمی کنیم حضور مشتاقانه مردم صمیمی شهر خضری دشت بیاض مخصوصاً جناب آقای حسین حسینی که همواره در همکاری همایش از هیچ گونه تلاشی دریغ نفرمودند و همچنین از همکاران محترم علمی و اداری دانشگاه پیام نور مرکز قاین که بزرگوارانه ما را یاری نمودند صادقانه سپاسگذاری می نمایم.

صدیقه سادات مقداری

دبیر همایش

www.ketab.ir

شرح مختصری از زندگینامه و احوال مولانا محمد ولی دشت بیاضی

کو فلک جلوه عشرت کن و کو چرخ بناز
به غلامی خداوند فریدون اعزاز

مولانا محمد ولی دشت بیاضی متخلص به «ولی» اهل «دشت بیاض» قاین می باشد. وی پس از آن که ایام کودکی و نوجوانی را در زادگاهش گذراند، در آغاز جوانی که مصادف با اواخر عهد «شاه طهماسب صفوی» بود به مشهد رفته سپس به قزوین سفر نمود. در سفر به قزوین با «ضمیری اصفهانی»، «محتشم کاشانی» و در برگشت به خراسان در یزد با «وحشی بافقی» معاشرت داشت. در زمان شاه اسماعیل دوم (۹۸۵-۹۸۴ هـ.ق) در خراسان با شاعرانی چون «شکیبی اصفهانی» و «ثنایی مشهدی» مراوده داشته و سعادت شاگردی «مولانا نثاری تونی» را یافت. مولانا نثاری تونی مشوق وی در سرودن شعر بود. گفته می شود وی شعر زیر را در اثر تربیت مولانا سروده است:

تا چند زمن رمیده باشی	با غیر من آرمیده باشی
بهر تو شنیده ام سفرن ها	شاید که تو هم شنیده باشی
بر سینه پاک من نقدی	گر پیرهنی دریده باشی
عیبم کنی ز مستی عشق	زین باره اگر پشیده باشی
ای هجر مکش ز غم ولی را	او را دیدی، ندیده باشی

مولانا در شهرهای مشهد، سبزوار و قزوین ملازم سلطان ابراهیم میرزای صفوی (م. ۹۸۴ هـ.ق) بوده و از تربیت شدگان محضر وی محسوب می شود. مولانا در کاشان با صاحب تذکره «خلاصه الاشعار» ملاقات داشته است. استاد احمد گلچین معانی در «مکتب وقوع» به نقل از تذکره ی فوق می گوید: «گویند ولی در ابتدای سن جوانی به واسطه فطرت واصل و موزونیت ذاتی به مخاطبت شعرا میل پیدا کرد و به صحبت مولانا نثار تونی رسید.»

مولانا محمد ولی به سیستان نیز مسافرت نمود و مورد احترام ملک محمد قرار گرفت و قصایدی را در مدح وی سرود. سرانجام به دلیل سرسختی در حمایت از تشیع و

عداوت شدید مخالفان، به فرمان "دین محمد خان ازبک"، پسر "جان بیگ" که می ترسید هجو ولی به ضرر وی تمام شود، در حوالی قاینات به قتل رسید و در روستای کارشک دشت بیاض به خاک سپرده شد. سال درگذشت وی با اختلاف از ۹۹۹ تا ۱۰۱۵ هـ ق ذکر شده است. دیوان به جا مانده از این شاعر نامی قرن دهم هجری بالغ بر ۵۴۷۹ بیت شعر در قصیده، غزل، قطعه، ترکیب بند، مثنوی، رباعی و غزلواره می باشد که حاکی از مهارت و استادی او در انواع شعر می باشد. این دیوان در ۱۲ نسخه خطی موجود به دست ما رسیده است که از جمله مهمترین آن ها می توان از نسخه خطی کتابخانه موزه بریتانیا، نسخه خطی مدرسه عالی مطهری (سپهسالار قدیم)، نسخه خطی کتابخانه آستان قدس رضوی و نسخ موجود در کتابخانه های دانشگاه های فردوسی مشهد، علامه طباطبائی تهران و دانشگاه تهران نام برد.

بنا به گفته مولف خلاصه اشعار و تذکره خیر البیان آخرین شعر ولی که در حضور سلطان ازبک انشاء شده است، رباعی زیر می باشد:

دل توفه بان برای تیغ آورده ازاده سری سزای تیغ آورده

قلقی سر توفه داشت او نیز سری ، بر داشته و به پای تیغ آورده

بنای بقعه مولانا محمد ولی به روزگار صفوی بر می گردد و بر سنگ قبر خاکستری رنگ و پنج ضلعی وی علاوه بر شهادتین، بیت معروف وی نیز نگاشته شده است. بیتی که بر ضریح قبلی حرم مطهر امام رضا (ع) که هم اکنون در موزه حضرت موجود می باشد به خط علیرضا عباسی با آب طلا نگاشته شده است.

در مشر اگر لطف تو فیزد به شفاعت بسیار بگردند و کنه کار نیابند

داوری دکتر ذبیح الله صفا از کتاب «تاریخ ادبیات ایران» (ج ۶، ص ۸۲۹) در مورد ولی دشت بیاضی می تواند در معرفی او حرف آخر را بزند. «او یکی از شاعران توانای عهد خود و در سخنوری پیرو استادان پیشین است و از این رو کلامش منتخب و فصیح است و بنا بر رسم شاعران هم عهد خود بعضی از ترکیب های رایج اهل زمان را در غزل خود به کار برده و الحق خوب در کلام خود گنجانده است. وی قصیده و غزل هر

دو را خوب می ساخت» و در حسن ختام این چکیده، ابیاتی از این شاعر گرانمایه به همه دلسوزان علم و ادب و فرهنگ تقدیم می گردد.

پشت هزاران سپاه بر یکدیگر شکست
آرزوی اعتبار در دل قیصر شکست
دیده رایات مهر لشکر افر شکست
ای ز تو بدفواه را لازم مغفر شکست
گردن گردون بسود، لشکر سنجر شکست
آرزوی وصل بت، در دل بتگر شکست
کز کز انستگ تو حادثه را سر شکست
کلك که کز هر رقم رونق عنبر شکست
بار غنا پشت فرس از مدر زر شکست
نقندرش در جبین تندی صبر هر شکست
چهره بیمار عشق بیند دیگر شکست
دلالت از طرف سم، گوشه مهر شکست

بر یک شکار استاد کن، چشم شکار انداز را
صدره میان فاک و فون، گم می کنم آواز را
راه تمنا بسته به، آن صلح جنگ آغاز را
ترسم که مضمون سفن، آتش زنده پرواز را
به ظاهر از آن چه غم دارم کزو دورم به صد منزل
بر آمد سبزه ام از فاک و پایم همچنان در گل
ترا می می چکد از لب، مرا خون می چکد از دل
تظلم های بی پایان شایست های بی حاصل
که تغم افشانیم در فاک و آتش رویدم از گل
که از دل تا رسد نزدیک لب، صد جا کند منزل
چه دانستم که با این دل، بود آسودگی مشکل

شیر دلا صفدر ای که به یک حمله ات
فردمی حضرتت پس که دم از قدر زند
فیل عدو را شکست پریم قدرت، هنانگ
باه و شکوهت ز قدر، قدر و نصیبت به کلم
قصر ز قیصر گرفت کسر به کسری رساند
غیرت دیدی تو تا بت شکن کعبه شد
تیغ ظفر فنگ تو تفرقه را پی برید
در صدف بشش چو کرد پتر عطا را بلند
آز به پشتی کام، روز، هریمت بتافت
سایه فکن کرد، هریمت بتافت در آب
یاد، چو از نصرتت آرد، مشکل اگر
پاکرت از صیت قدر، رتبه کیوان غزود

هر دم به صیدی ره مرده آن غمزه غماز را
ز آن نشود افغان من، کز لب جدا تا می شود
چون نیست از هسرت به سر، بخت آزمایی چون مرا
بال کبوتر کی کند، هرگز قبول نامه ام
دمی صد بار منزل می کند از دیده ام در دل
سر آمد عمر من در عشق و دردم همچنان باقیست
من و تو مست یک پامیم و حیرانم که چون امشب
گرفت از من دلش دیری که با روزم چه کرد آفر
به عالم ره بری روزی به سوزم پی بری گاهی
به این ضعیفی که من دارم به گوشش کی رسد زاری
ولی گفتمی بوصلش چون رسم، آسوده دل کردم